

EDITORIAL

Hampakon hin panunukot an rehimen US-Marcos

Masobra usa kadekada kahuman manlasurbo an superbago nga Yolanda, padayon nga gin-ngangarat an mga Pilipino han dirudilain nga kalamidad nga nahampak ha nasud. Kada bagyo, linog, pagbuto han bulkan, La Niña (grabe nga uuran) ngan El Niño (grabe nga kathuraw) baga hin asin nga pauru-utro nga iginbubudbod ha diri nahuhuwang nga samad han mga biktima. Ginpapagrabado ini han kahakog, kawaray-baratunon ngan kawaray-pulos han rehimen Marcos, kaupod an kakunsabo hini nga dagko nga kumprador burgesya, burukrata-kapitalista gan imperyalismo nga US.

Bulnerable gidaan an Pilipinas ha mga kalamidad. Naatubang ini ha Dagat Pasipiko sanglit pirme gin-aagian han magkusog nga bagyo. Aada liwat ini Pacific Ring of Fire, usa nga parte han kalibutan diin makikit-an an 75% han aktibo nga bulkan ngan nahirerekord an 90% han mga linog.

Kundi ha naglabay nga mga tuig, natikagrabado an mga kalamidad ha nasud. Hadton pag-lasurbo han bagyo nga Yolanda, masobra 6,300 an namatay ngan upat kamilyon an nawarayan urukyan. Hini naman nga bagyo nga Tino, haros 200 an namatay ngan dorudosena an nawawara, kaupod an mga puya. Nagrumpagas an lahos-hatowo nga baha ngan lagay nga nagruba ha damo nga komunidad, kabalayan ngan pakabuhi.

An natikagrabado nga mga kalamidad resulta han patakas nga pandambong ha kalibungan han mga imperyalista nga nasud sugad han US. Ha dirudilain nga parte han kalibutan, ginlalanat nira an higante nga kita tikang ha pagmimina, pagpatag han kabukiran, pagtotroso ngan polusyon ha hangin ngan tubig ha mga nasud nga riko ha natural nga rekurso sugad han Pilipinas. An sugad hini nga pagruba ha kalibungan an hinungdan han *climate change* (pagbabag-o ha klima) han kalibutan nga nagreresulta ha mas ag-

sub ngan makusog nga bagyo, pag-uran ngan kathuraw. Pirme nala, an masa nga anakbalhas an pinakaapektado.

Ha Pilipinas, prinsipal nga tagsuporta hini nga mga imperyalista an rehimen Marcos. Bisan kun vulnerable ha kalamidad, ginpapabuylo dinhi an pagmimina, pagtotroso, pagtindog han mga kalsada ngan iba pa nga istruktura nga nagpapagrabado ha mga baha ngan katimpag han tuna. Kunuhay nangangalas hi Marcos ha mga lokal nga upisyal nga naghagudalan hini

nga mga proyekto, pero an tinuod parupareho hira nga nagpupulos dinhi ngan hi Marcos an pinakahadi. An ira mga “proyekto nga pan-kausgawan” diri naman nagtatalwas ha katawhan ha kakurian kundi nagpapagrabado pa han ira kagutom ngan kakurian.

Pirme na la inutil an pagresponde han rehimen ha mga kalamidad ngan butaray nga nagkakawat ha kwarta han katawhan. Waray ini ginhahatag nga mahinungdanon nga ayuda ngan nagsusuruot ha mga *evacuation center*. Waray bayad-danyos para ha naruba nga kabablayan, tanum ngan pakabuhi. Ginpapalayas an masa ngan ginpapabalin ha dunot nga pabalay, agud magtindog han mga imprastruktura nga “pandepensa” kuno ha baha kundi ha aktwal gatasan han kurakot.

Waray katapusan an ngarat han mga Pilipino. Kada kalamidad, pauru-utro

"Hampakon..." sundan ha paypay 2

Destroso ha kalibungan, nagpagrabe ha bagyo nga Tino

Grabe an nagin epekto han paglasurbo han bagyo nga Tino ha Pilipinas. Ha lista han estado hadton Nobyembre 7, inabot ha 2.2 kamilyon nga indibidwal an naapektuhan. Maabot 188 naman an namatay, sobra 100 an nasamangan ngan dorudosena an nawawara, kadam-an mga puya. Kadam-an han kaswalti tungod ha hiluagan nga pagbaha ngan katimpag han tuna, nga ginpagrabe han destroso ha kalibungan sugad han pagmimina ngan proyekto nga “flood control.”

Pinakagrabe nga naapektuhan an Cebu, Negros, Panay, Palawan, Eastern Visayas ngan norte han Mindanao. Kadam-an han mga biktima mga kablas. Damo an waray suplay han irimnon nga tubig, pagkaon, kuryente o disente nga urukyan. Ha mga ligid han kalsada naaro hin bulig an mga biktima samtang waray hira nakakarawat tikang ha gubyrerno.

Ha Eastern Visayas, nagdeklara hin *state of calamity* ha mga bungto

han Silago ngan Sogod, Southern Leyte. Ginrumpagas han baha ngan lagay an damo nga kalubian ngan pasakay, ngan natimpag an tuna ha ligid han mga kalsada. Sigon ha mga residente, mahitatanding an destroso ha paglasurbo han bagyo nga Odette hadton 2021. Ha Eastern Samar, maabot 30% han mga balay an hul-os nga naruba.

Ha usa nga pahayag, gintutdo han Partido Komunista ng Pilipinas

(PKP) nga hinungdan han kalamidad an pagmimina, pagkakwari ngan *substandard* ngan korap nga mga *flood-control project*. Linandaw gud ini ha Cebu nga may ikaduha nga pinakadamo nga *flood-control project* tikang hadton 2017. An pamilya Quirante nga pinakadako nga kontraktor ha prubinsya, nga nag-amot hin milyun-milyon para ha kampanya han mga Marcos ngan Duterte hadton eleksyon 2022.

Sigon ha PKP, ginpapakita hini nga makamaratay an korapsyon. “Kinahanglan an mga protesta ha nakalabay nga bulan padayon nga magrabunos agud iginsister an hustisya, ngan ipanawagan an paghuman ha burukrata kapitalismo ngan matiyupion nga sistema nga baga-kolonyal ngan bagapyudal.”

“Hampakon...,” *tikang ha paypay 1*

nira nga iginhuhuygo an ira mga kina-buhi, nawawarayan han mga propyedad, pakabuhi ngan hinigugma ha kina-buhi, ngan magmamalaka-bawi han ira dignidad. Waray kahumanan an siklo han pagtraydor ha ira han gubyrerno, paglikay ha baratonon, ngan pagpapagrabe han ira pag-inantos. Diri ini mahinunugad kun an gubyrerno tinuod nga nag-uundong han ira interes ngan diri an kanan nga naghahadi nga klase.

Diri magbabag-o an kalbaryo han katawhan tubtub nga diri nagbabag-o an bug-os nga sistema. Kinahanglan nira tagdamo nga gumios ngan sukton prinsipal an rehimen US-Marcos ha trahedya nga gin-aantos nira yana. Kinahanglan nira iginsister an sadang nga kumpensasyon, dekalidad nga serbisyo, pagpapaundang ha pagruba ha kalibungan ngan pagprotehir ha bahandi han nasud para ha tinuod nga pagpulos han katawhan.

Labaw ha ngatanan, an pamaagi gud la para makab-ot an tinuod nga hustisya ha klima amo an pagpapabagsak ha kapitalista nga sistema ngan pagtukod han sosyalista nga katilingban.

HA KAMATUORAN

Mga pabalay para ha mga biktima han bagyo nga Yolanda, diri pa human.

30,800 kabalay an waray pa mahimo

32,845 an diri gin-gagamit tungod kay waray tubig, waray kuryente, o *substandard* an pakahimo

₱6.46B han ₱32.06 kabilyon nga pondo han Yolanda Housing Project ginbalhin ha iba nga proyekto sugad han pagparesetol han sundalo ngan pulis

Ginkuhaan: Commission on Audit

Kabatan-unan ha EV, nagprotesta kontra korapsyon

Maisugon nga ginpapangunahan han kabatan-unan nga estudyante tikang ha magkalain-lain nga unibersidad ha Eastern Visayas an mga protesta agud suknaon an hiluagan nga korapsyon ha ilarum han rehimen Marcos.

Naghimo hin gios-protesta an mga estudyante han University of the Philippines-Tacloban College (UPTC) hadton Oktubre 30. Labot ha panawagan nga atuhan an korapsyon, nakig-usa liwat hira ha mga parag-uma nga pagbatunon an rehimen US-Marcos ha pasista nga pangatake ha rehiyon. Kahuman hini, igintukod liwat nira an Rise Against Corruption Alliance.

Ha pareho nga adlaw, nagdagkot han kandila an mga estudyante nga mamamahayag ha University of Eastern Philippines-Main Campus komo protesta ha korapsyon. Nanawagan hira nga an pampubliko nga pondo ma-

pahimulsan han katawhan.

Ini nga mga paggios kasunod han dagko nga protesta nga ginpangunahan han kabatan-unan ha rehiyon hadton Septyembre 21.

Ha Leyte, pinartisipar ha paggios an mga estudyante han Leyte Normal University, Eastern Visayas State University, ngan UPTC.

Mga estudyante naman han Samar State University, Samar College, Catbalogan City

Community College, ngan Wright National High School an nanguna ha mga protesta ha Catbalogan City.

Hadton Septyembre 24, naglansar hin duruyog nga paggios an mga estudyante tikang ha magkalain-lain nga kampus han Southern Leyte State University. ■

Pira nga mosyon han Tacloban 5, gin-abuyunan han korte

GIN-APRUBAHAN HAN magkalain-lain nga korte an pira ha mga mosyon han Tacloban 5 kasumpay han mga hinimu-himo nga kaso kontra ha ira.

Hadton Nobyembre 6, igin-abuyunan han korte ha Lao-ang, Northern Samar an *motion to quash* nga iginsalawad han mamamahayag nga hi Frenchie Mae Cumpio, agud kwestyunon an kaso nga pagpatay nga iginakusar ha iya. Ginrason han korte nga magkaiba nga tawo an gin-ngaranan ha reklamo ngan hi Cumpio nga amo an nakapriso yana.

Waray naman aprubaran han korte an pareho nga mosyon nga igin-salawad ni Alexander "Chakoy" Abinguna, usa nga tagdependa ha tawhanon nga katungod nga kaupod ni Cumpio han dakpon.

Hadton Oktubre 29, gin-abuyunan han Court of Appeals an mosyon nira Cumpio ngan ni Marielle Domequil, usa nga tawo ha singbahan, kontra ha desisyon han Manila Regional Trial

Court nga "pondo para ha terorismo" an kwarta nga ginkumpiska han ireyd hira hadton 2020. Nagtikang an nasering nga kwarta ha kampanya nga Stand with Samar-Leyte komo suporta ha gudti nga parag-uma ha Eastern Visayas nga ginlasurbo han kalamidad.

Sigon ha National Union of People's Lawyers nga nagseserbe nga abugado han mga aktibista, klaro nga gin-gagamit an mga balaud "kontra-terorismo" agud puypuyon an aktibismo, pamamahayag ngan pagbulig ha kablasanon.

Hadton Pebrero 2020 pa nakapriso hira Cumpio, Abinguna ngan Domequil. Nakasalawad pa kontra ha ira an mga hinimu-himo nga kaso nga *illegal possession of firearms, murder* ngan *attempted murder*. ■

Parag-uma ha Leyte, pira kasemana nga gindetiner

DIRI PA GINBUBUHIAN hasta yana han mga pasista nga tropa an usa nga parag-uma nga arbitraryo nga ginakusahan nga tagsuporta han hukbo han katawhan.

Hadton Oktubre 16 pa gindakop han mga ahente han estado hi "Loloy," residente han Barangay Masuganao, Mahaplag, Leyte. Usa hiya nga kablas nga parag-uma ngan mayda usa nga anak nga may sakit ha hunahuna. Diri klaro kun may nanginginano ha iya anak samtang nakapriso hi "Loloy."

Ginsasamok liwat han militar an mga baryo nga kasapit han Masuganao. Iginpapasarang dinhi an disimpormasyon ngan pangintriga ha pangunguna han mga aset nga surugon han militar.

Padayon an panlasurbo ha Mahaplag bisan kun hadton 2015, usa ini ha 42 nga bungto ha Eastern Visayas nga igindeklara han 8th Infantry Division nga "waray na rebelde." Piho nga buwa ini nga deklarasyon han 8th ID. ■

Ha Northern Samar, mas damo pa an sundalo tanding ha doktor o nars

Diri mamenos ha unom kabatalyon han Philippine Army an nagsasakop yana ha magkalain-lain nga baryo ha Northern Samar. Ini nga ihap tulo kabeses nga mas damo tanding ha waray pa usa kayukot nga ihap han mga trabahador pankalibsugan ha prubinsya hadton 2023.

Sigon ha Bagong Hukbong Bayan-Northern Samar, nagkakampo ha mga baryo ngan naghihimo hin dirudiretso nga operasyon kombat ngan saywar an mga yunit han 4th Scout Ranger Battalion, 19th IB, 20th IB, 43rd IB, 74th IB, ngan 78th IB, ha pamumuno han 803rd Infantry Brigade. Ha konserbatibo nga pagtantiya, katugbang ini hin 3,000 nga kabug-usan nga kusog-tawuhan, kaupod an mga tropa han 8th CMO Battalion, CAFGU ngan iba nga paramilitar, ngan kapulisan nga ginpapagios liwat ha kontra-insurhensiya.

Samtang, ha datos mismo han estado, hadton 2023 mayda la 962 nga trabahador pankalibsugan ha Northern Samar, diin 107 la an doktor ngan 376 an nars. Klaro hini nga ginaladawan kun tiunan-o ginpapadunot han rehimen Marcos an serbisyo pankalibsugan samtang ginpapabuylo an gerra nga panmuypoy.

An katawhan an direkta nga nag-aantos hini. Diri pala maiha nahireport nga linobo ha 360 an pasyente ha Northern Samar Provincial Hospital samtang 150 la an akos hini karawton. Antes hini, igindeklara liwat nga *overcapacity* an Eastern Visayas Medical Center, an pinakadako nga ospital ha rehiyon, ngan an Samar Provincial Hospital. Waray makabulig an mga *health center* nga kunuhay nahitindog ha mga baryo ilarum han Support to Barangay Development Program han NTF-Elcac. Kabatasanan pa han mga pasista nga tropa nga magkampo ha pipira nga baryo nga may *health center*.

Militar nga paghahadi

Dorudosena nga komunidad an ginalalasarbo han militar ha mga bungto han Palapag, Mapanas, Gamay, Lapi-

nig, Las Navas, Catubig, Pambujan, San Roque, Mondragon ngan Silvino Lobos. Luggop liwat han operasyon miltiar an Jipapad ha Eastern Samar, ngan Matuguinao ngan Calbayog City ha Western Samar.

Dinhi ginmobilisa an nasering nga mga batalyon para ha tagdagko ngan susrunod nga operasyon kombat. Hadton temprano nga parte han Septyembre ginhihimo an operasyon kombat ha Palapag, nga haros kadungangan han nagin operasyon ha bawnderi han Catubig ngan Las Navas. Diri mamenos ha upat kakolum an nagsulukay-sukay ha tulo nga baryo ha Catubig. Tubtub hadton Oktubre, nahibalita an mga operasyon kombat ngan saywar ha Las Navas ngan Silvino Lobos.

Gintatarget hini ngatanan an mga komunidad han parag-uma. Pabalik-balik o permanente nga gin-ookuparan an mga baryo ha tahub han RCSP. Ginkampuhan an mga balay han sibilyan o pampubliko nga pasilidad. Ha pira nga baryo, mayda permanente nga kampo an mga regular nga tropa o elemento han CAFGU. May nahireport liwat nga detatsment han PNP-SAF. Dirudiretso an saywar ha mga parag-uma agud manharas, pwersahay hira nga pasurenderon, magrekrut ha CAFGU, ngan prisuhon hira ha baryo ilarum han *hamlet* o “lockdown.”

Naabot ha mga sentro nga bungto sugad han Catarman an pasista nga terorismo han 803rd IBde. Hadton Septyembre 21, gintarhug ngan ginpalarum ha sarbeylans han mga gintatahapan nga ahente han estado an mga estudyante han University of Eastern Philippines-Main samtang nagpoprotesta hira ha kampus kontra korapsyon. Ginkundenar ini han mga estudyante. ■

Maj. Gen. Morados, napostura nga tag-undong han tawhanon nga katungod

GINTAWAG HAN NATIONAL Democratic Front-Eastern Visayas (NDF-EV) nga ipokrito hi Maj. Gen. Efren Morados, presente nga *vice-commander* han Philippine Army, kahuman ini magpostura nga tagdependa ha tawhanon nga katungod han makighampang ha lider han delegasyon han International Committee of the Red Cross (ICRC) ha Pilipinas nga hi Joahannes Bruwer hadton Oktubre 30.

Sering han NDF-EV, бага hin nahingalimot hi Morados ha kalugaringon nga madugo nga rekord komo hadto anay *vice-commander* han 8th ID ngan kumander han 803rd Infantry Brigade. Ginpangunahan ni Morados an pagsasabrag han pasista nga terorismo ha Northern Samar. Ha iya pamumuno ginpatuman an damo nga kabatasanan han mga sundalo sugad han “shoot-to-kill” ha mga parag-uma, pagbalewaray ha sibilyan nga poder ha mga baryo, ngan pag-implementar han E-CLIP ngan SBDP nga surok han korapsyon. Naggrabe liwat an pagtalapas ha internasyunal nga makatawo nga balaud sugad han *overkill* nga panmomba, ekstrahudisyal nga pagpatay ha mga retirado nga rebolusyunaryo, ngan “lockdown” ha mga baryo.

Sering han NDF-EV, gin-gagamit la ni Morados ngan han Philippine Army an tawhanon nga katungod diri para panalipdan an katawhan, kundi para igpabilin an presente nga naghahadi nga reaksyunaryo nga estado. “Panahon na para hukasan hira han maskara,” sering hini. ■